

soddal talán azt akartad mondani, hogy elvégeztél mindent, ami Rád bízott. Elmondtál, megírtál, végigszenvedtél mindent, és már senkitől sincs szükséged sem hálára, sem elismerésre. Fogadd hát most mindezt el Attól, aki isteni ajándékként küldött el Téged nekünk erre a világra... A Te közbenjárásod segítsen tovább építenünk az ég és a föld közötti szolidaritás étoszát. Ne feledkezz meg mirőlünk...”

ÉLES MÁRTA

HÉLÉNE MONSACRÉ — JEAN-LOUIS SCHLEGEL: ISTEN LEGSZEBB TÖRTÉNETE

„Isten történetének legszebb lapjai még megírásra várnak?” — ezzel a kérdéssel zárul az a könyv, amely *Ki a Biblia Istene?* alcímmel jelent meg. A kötet külalakja alapján az olvasó sokmindenre számíthat, arra azonban nem, hogy lebilincselő, néhol viszont provokatív riportokat lel a fedél kissé avított képe és fölíratái mögött.

Szerzője két riportert-író, akiről a fordító (vagy a kiadó) sajnos nem közölt egy mondatot sem, így nem tudhatjuk meg, kik ők. Azt sem tudhatjuk meg, hogy a fordítás eredetijének mi volt a címe, és hogy hol jelent meg. Nem alapvető, de bosszantó hibái ezek a magyar kiadásnak. A kötet előszava azonban megfelelő tájékoztatást nyújt a három riportalanyról: Jean Bottéro asszirológusról, Mezopotámia és az egész ókori Közép-Kelet szakértőjéről, aki ezen a helyen a „Biblia Istenéről” nyilatkozik. Marc-Alain Ouaknin rabbiról, a talmudista írásmagyarázatban és a legmodernebb szövegértelmezési eljárásokban egyaránt jártas filozófusról, aki a „zsidók Istenét” állítja elénk. Végül a katolikus Joseph Moingt-ról, aki teológusként a legfrissebb tudományos ismeretek birtokában beszél a „keresztények Istenéről”. Mindhárman értő és elismert szerzői tudományterületüknek.

A riportok kérdésfelvetésének centruma a nyugati kultúrkört csaknem kétezer éve meghatározó olvasmány, a Biblia. A beszélgetések a körül a probléma körül kristályosodnak, hogy mi a Biblia, és ki az az Isten, aki megjelenik benne? A történetiségben keresik a választ a ma emberének erre a kérdésére: „Mire szolgál az Isten”? Közérthetően szűkszavú, mégis nagyszabású aktualizálási kísérlet ez az írás, a riportalanyok óriási tudományos fölkészültségével a háttérben. Implicite fölvonulnak — többek közt — a régészet és az ókortudomány, a történet-kritikai elemzési mód-

szer és a posztmodern hermeneutika eredményei. E könyv a fáradtságos és súlyos vitákkal terhelt, több évszázados tudományos kutatásból csak a legutolsó megoldásokat és eredményeket látta, így — méreteihez képest kiváló ismeretterjesztő. Értéke még, hogy lapjain a riporterek szívósan faggatóznak kényes kérdésekről. Ennek ellenére is hűján maradjunk az egyértelmű vagy megnyugtató válaszoknak, mert lehet, hogy egyszerűen megválaszolhatatlanok.

A riportalanyok egyéni véleményét és nem a tudományos közélet vagy egy vallási közösség konszenzusát tükrözi néhány kijelentés, amely vitára ingerlő lehet, mint például Moingt szájából az, hogy leértékeli az áldozat, a feláldozott Krisztus, a megváltás, az eredendő bűn (192.) fogalmakat, majd rövidesen kijelenti: „Isten Fia azért vált emberré, hogy az ember saját magát üdvözítse...” (193.). Figyelmet érdemel még — többek közt — Ouaknin rabbi azon kijelentése, amellyel párhuzamba állítja a kereszténység szerint „emberré vált Istent” a zsidó kabbala szerint „szöveggé vált Istennel” (vö. 80-81.).

„Isten történetének legszebb lapjai még megírásra várnak?” — teszük föl a kérdést szerzői azt sugallva, hogy újabb bábeli kísérletnek vagyunk tanúi, amelyben a szerkesztő-riporterek új tornyot kívánnak emelni judaizmusból, katolicizmusból és történet-tudományból, szinkronba erőltetve olyan gondolkodási rendszereket, melyek lényegükben fogva különbözők. A párbeszéd természetesen elengedhetetlen, ám annak a kérdésnek a megválaszolását, hogy Isten mit adhat a mai embernek, jó lenne Rá hagyni. Ő mindenkor képes önmagát aktuálisá tenni, persze csak ha elhisszük, hogy gondja van ránk. (*Kairosz Kiadó*, 1998)

BASA VIKTOR

BABITS MIHÁLY BIBLIOGRÁFIA

Noha idővel változhat, mely szerzőket és írásokat olvassa, valamint értékeli az irodalmat kedvelők többsége, bizonyosnak mondhatjuk, hogy Babits életműve — ha belső hangsúlyai átrendeződnek is — mindenkor kikerülhetetlen része lesz kulturális hagyományunknak. S minthogy a tradíció itt nem jelentheti megmerevedett szokások tárházát, vagy megőrzött, ám világ- és önértésünk számára érdektelen rekvizítumok gyűjteményét, Babits Mihály munkásságáról mint megújulni, új értelmezésekre ösztönözni képes, ezáltal